

A JÓ SZÁNDÉK NEM MINDIG ELÉG - NÉHÁNY GONDOLAT A TELJESÍTÉSIGAZOLÁSI SZAKÉRTŐI SZERV TEVÉKENYSÉGÉNEK VIZSGÁLATÁRÓL*

Szántai Sándor¹

A lánctartozások a beruházások leállásán és a versenyképesség romlásán keresztül a mikro- kis- és középvállalkozások létét, valamint makroszinten a foglalkoztatási mutatókat fenyegeti. A folyamat megállítása, illetve jövőbeni újratermelődésének megakadályozása ma már nemzetgazdasági kérdés. A vállalkozások pénzügyi stabilitása érdekében létrehozandó egy olyan szakértői szerv, amely a szerződésből eredő teljesítések után járó ellenszolgáltatás polgári jogi eszközökkel történő kikényszerítését gyorsítja meg.²

A fenti sorok a 2013. március hó 25. napján (2013. július hó 1-i hatályba lépéssel) elfogadott, az építmények tervezésével és kivitelezésével kapcsolatos egyes viták rendezésében közreműködő szervezetről, és egyes törvényeknek az építésügyi lánctartozások megakadályozásával, valamint a késedelmes fizetésekkel összefüggő módosításáról szóló 2013. évi XXXIV. törvényként (TSZSZ tv.) megszülető T/9875 számú törvényjavaslat Általános indoklásának kezdő sorai.

Az ekként megfogalmazott jogpolitikai célok – az építőiparban elharapózott lánctartozások megfékezése, visszaszorítása, valamint a szerződésből eredő teljesítések után járó ellenszolgáltatás polgári jogi eszközökkel történő kikényszerítésének meggyorsítása – elérését segíteni hivatott, a TSZSZ tv. által létrehozott szerv a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv (TSZSZ).

Írásom célja a TSZSZ működése legfontosabb szabályainak bemutatása és a TSZSZ rendeltetésével, hatáskörével kapcsolatos problémákra történő figyelemfelhívás, kitérve a szabályozásból fakadó egyes anomáliákra is.

1. A TSZSZ hatáskörének vizsgálata

1.1. Milyen ügyekben járhat el a TSZSZ?

A TSZSZ hatáskörét körülhatároló szabályozást a TSZSZ tv. 1. §-a, valamint 6. §-ának (1)-(2) bekezdése tartalmazza.

A Teljesítésigazolási Szakértői Szerv az építészeti-műszaki tervezési, kivitelezési szerződés (a továbbiakban együtt: szerződés) építőipari

* DOI 10.21867/KjK/2025.4.3.

¹ Dr. Szántai Sándor, ügyvéd

² T/9875. számú törvényjavaslat indoklással - az építmények tervezésével és kivitelezésével kapcsolatos egyes viták rendezésében közreműködő szervezetről, és egyes törvényeknek az építésügyi lánctartozások megakadályozásával, valamint a késedelmes fizetésekkel összefüggő módosításáról.

teljesítéséből eredő, e törvényben meghatározott kérdésekben a megrendelő, a tervező, a kivitelező vagy az alvállalkozó (a továbbiakban együtt: fél) megbízására szakértői véleményt ad, ha a teljesítésigazolás kiadása nem történt meg, a kiadása vitás, vagy a teljesítésigazolás kiadásra került, de a kifizetés nem történt meg.³

Előbbi a főszabály, de a TSZSZ emellett a Közbeszerzési Hatóság felkérésére szakértőként működik közre a közbeszerzési szerződések teljesítésének és módosításának ellenőrzésére irányuló külön jogszabályban meghatározott eljárásban.⁴

A TSZSZ továbbá az államháztartásért felelős miniszter felkérésére igazságügyi szakértőként működik közre az európai uniós és hazai költségvetési forrásból finanszírozott projektek költségnövekménye támogathatóságának vizsgálatára irányuló külön jogszabályban meghatározott eljárásban.⁵

A tárgyi hatályt bővíti a törvény, amikor kimondja, hogy a TSZSZ véleménye a szerződést biztosító mellékkötelezettségek érvényesíthetőségéhez is kérhető, amennyiben az érvényesítés kérdése vitás a szerződő felek között.⁶

A törvény tárgyi hatályát, ezáltal a TSZSZ hatáskörét negatív oldalról állapítja meg – zárja ki – a törvény azzal, hogy a hatálya alól kiveszi a Paksi Atomerőmű kapacitásának fenntartásával kapcsolatos beruházásról, valamint az ezzel kapcsolatos egyes törvények módosításáról szóló 2015. évi VII. törvény hatálya alá tartozó építési beruházásokat és az állam 100%-os tulajdonában álló gazdasági társaság mint megrendelő által kötött szerződések alapján megvalósított, a nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű beruházások megvalósításának gyorsításáról és egyszerűsítéséről szóló 2006. évi LIII. törvény hatálya alá tartozó közlekedési infrastrukturális építési beruházásokat.⁷

A TSZSZ az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény (Szaktv.) 2. § 8. pontjában meghatározott szervek (hatóság, bíróság, ügyészség, rendőrség, közjegyző, bírósági végrehajtó) eljárásában a tevékenységi körébe eső szakterületekhez tartozó szakkérdésben szakértőként kirendelhető.⁸

A Közbeszerzési Hatóság, illetve az államháztartásért felelős miniszter felkérésén alapuló eljárási jogosultság nem vezethető le a TSZSZ létrehozását szükségessé tevő jogpolitikai célokból, azok 2015. december hó 24-i⁹, illetve 2017. november hó 24-i¹⁰ hatállyal kerültek be a törvénybe, a TSZSZ hatásköre

³ TSZSZ tv. 1. § (1) bekezdés

⁴ TSZSZ tv. 1. § (1a) bekezdés

⁵ TSZSZ tv. 1. § (1e) bekezdés

⁶ TSZSZ tv. 1. § (2) bekezdés

⁷ TSZSZ tv. 1. § (3a)-(3b) bekezdés

⁸ TSZSZ tv. 1. § (6) bekezdés

⁹ 2015. évi CCXXVI. törvény a közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXLI. törvény, valamint az azzal összefüggő törvények módosításáról, 12. § (1) bekezdés

¹⁰ 2017. évi CLIX. törvény az általános közigazgatási rendtartásról szóló törvény hatálybalépésével összefüggő törvények és egyes egyéb törvények módosításáról, 211. § (1) bekezdés

ezirányú bővítésének indokait illetően a módosító jogszabályok tervezetének indokolása sajnos semmilyen konkrét eligazítást nem ad.

Írásunk a továbbiakban a TSZSZ tv. 1. § (1) bekezdésén alapuló „klasszikus” hatáskörre koncentrálna, annak tipikus előfordulása, gyakorisága okán. Ezen hatáskör lényegi elemei tárgyi oldalról:

- a vizsgálandó kérdés építészeti-műszaki tervezési, kivitelezési szerződés építőipari teljesítéséből eredő legyen;
- a vizsgálandó kérdés a TSZSZ tv-ben meghatározott kérdés lehet;
- és a vizsgálat feltétele, hogy a teljesítésigazolás kiadása nem történt meg, a kiadása vitás, vagy a teljesítésigazolás kiadásra került, de a kifizetés nem történt meg.

Az nem szorul különösebb magyarázatra, hogy a vizsgálandó kérdés építészeti-műszaki tervezési, kivitelezési szerződés építőipari teljesítéséből eredő kell legyen. A szerződés ekként való minősítése természetesen annak tartalmi elemei alapján tehető meg.

Építészeti-műszaki tervezési, kivitelezési szerződés építőipari teljesítéséből azonban nagyon sok szakkérdés eredhet, melyek sokszor nem önmagukban problémások, hanem a hozzájuk kapcsolódó, részben megválaszolásuk révén eldönthető jogkérdések megítélési nehézségei miatt.

A törvény azonban egyértelmű katalógust ad azokról az építészeti-műszaki tervezési, kivitelezési szerződés építőipari teljesítéséből eredő kérdésekről, melyeket a TSZSZ vizsgálhat.

A TSZSZ a szerződés teljesítését vizsgálja, szakvéleményt vagy kivonatot ad ki, amely alapján megállapítható, hogy a szerződés teljesítése megtörtént-e, vagy nem a szerződésnek megfelelő módon történt meg, és a teljesítésért járó ellenérték megfizetése – adott esetben a szerződést biztosító mellékkötelezettség érvényesítése – milyen összegben indokolt.¹¹

A szakvélemény – a jogszabályban a szakértői vélemény tartalmára vonatkozó előírások szerint – a következő kérdések tárgyában készül:

- a) a szerződés műszaki tartalma szerint a vállalkozót (alvállalkozót) terhelő munkák leírása,
- b) az a) pont szerinti munkák közül a teljes bizonyossággal megállapíthatóan teljesített munkák mennyiségének és a szerződésben meghatározott, az alapvető követelmények teljesülését szolgáló minőségének meghatározása,
- c) az a) pont szerinti munkák közül a teljes bizonyossággal megállapíthatóan el nem végzett munkák meghatározása, és
- d) a b) és c) pont szerinti munkáknak a szerződés szerinti költségvetési tételek, vagy az átalánydíj arányos részének alapulvételével meghatározott értéke.¹²

¹¹ TSZSZ tv. 6. § (1) bekezdés

¹² TSZSZ tv. 6. § (2) bekezdés

1.2. Anomália a hatáskör törvényi szabályozásában

A TSZSZ tv. 6. §-ának (1) és (2) bekezdése között súlyos ellentmondás feszül, amennyiben az (1) bekezdés szerint a TSZSZ a 'szerződés teljesítését vizsgálja', az általa kiadott szakvélemény alapján pedig megállapítható, hogy a szerződés teljesítése megtörtént-e vagy nem a szerződésnek megfelelő módon történt meg, miközben a (2) bekezdés taxatív felsorolása jelentősen szűkítő értelmezést ad a szerződésszerű teljesítés megtörténte vizsgálhatóságának, a felsorolás szerinti körre szorítva azt. Annak vizsgálata, hogy a szerződés teljesítése megtörtént-e, vagy nem a szerződésnek megfelelően történt meg, elméletileg az e körben vizsgálandó kérdések előre nem behatárolható tárházára nyit kaput, hiszen a kötelmi jog vonatkozásában főszabályként érvényesülő diszpozitivitás elvére figyelemmel a felek szabadon rendelkezhetnek arról, hogy az adott szerződés esetében mely körülmények megvalósulása esetén tekintik a szerződést teljesítettnek. Ilyen lehet például a kivitelezés első osztályú minősége, amelyről a későbbiekben még lesz szó. De ha a szerződés tartalmát a teljesítés körében csak a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) szerinti tartalomra szorítva határozták meg a felek, a TSZSZ tv. 6. § (1) bekezdéséből következően akkor is felmerül a nem szerződésnek megfelelő teljesítés kapcsán a hibás vagy késedelmes teljesítés elkerülhetetlen vizsgálandósága, különös figyelemmel arra, hogy a TSZSZ az előbbiekkal összefüggésben arról is véleményt ad, hogy a teljesítésért járó ellenérték megfizetése – adott esetben a szerződést biztosító mellékkötelezettség érvényesítése – milyen összegben indokolt. Jelen írásukban azzal nem foglalkozunk, hogy a TSZSZ tv. 1. § (4) bekezdésének a) pontja a törvény alkalmazása során csak a garanciát, a zálogjogot és a kezességet tekinti szerződést biztosító kötelezettségnek, a gyakorlatban széles körben elterjedt, ezáltal a vállalkozónak kifizethető díj mértékét nem ritkán és jelentős mértékben befolyásoló kötbért azonban nem. A probléma enélkül is érzékelhető.

A jelzett ellentmondásra korábban már mások is felfigyeltek. Így Kolozs Balázs abban látja a jogszabály fentiek szerinti szerkesztéséből adódó alkalmazási nehézséget, hogy a TSZSZ tv. 6. § (1) bekezdése szerint főszabályból az következik, hogy a szakértői vizsgálat tárgyát képezi a szerződésszegés is, amire figyelemmel a teljesített munka mennyisége alapján járó díjazásból a szakvélemény levonásba helyezi a hibás vagy késedelmes teljesítés miatt visszatartható összeget, ugyanakkor a (2) bekezdés szerinti taxatív felsorolás nem teszi lehetővé – kifejezetten – a szerződésszerű teljesítés vizsgálatának lehetőségét.¹³

Jelen írásnak nem tárgya a jelzett ellentmondás feloldása, céljaink elérése érdekében azon a 'lex specialis derogat legi generali' elvének sajátos

¹³ Kolozs Balázs (2017): Nekrológ egy szabályozáshoz – A Teljesítésigazolási Szakértői Szerv véleményére alapított perek gyakorlati tapasztalatai. *Eljárásjogi Szemle*, 2017/3., 19.

alkalmazásával túllendülünk és a TSZSZ tv. 6. § (2) bekezdésében nevesített vizsgálati tárgyköröket vesszük górcső alá.

1.3. A hatáskör túllépésének a szabályozásból eredő veszélyei és annak eljárásjogi következményei

Elsősorban azt kell tehát a TSZSZ-nek megvizsgálnia, hogy a vitássá tett teljesítés kapcsán mi volt a vállalkozó (alvállalkozó) feladata, azaz pontosan mi volt az a műszaki tartalom, amelyet teljesítenie kellett. A műszaki tartalom a leggyakrabban magából a szerződésből, a szerződésnek, annak mellékleteként elválaszthatatlan részét képező (al)vállalkozó ajánlatból, építési engedélyből, tervekből, stb., jogszabályokból, kötelező/hivatkozott/szokásosan követett szabványokból, műszaki leírásokból, az adott szakma gyakorlóit által bevett módon követett más szabályokból ismerhető meg.

A szerződés műszaki tartalma megfelelően pontos körülhatárolásának kiemelkedő jelentősége van a TSZSZ működésével kapcsolatos ítélkezési gyakorlat egyik legérzékenyebb pontja, a pótmunka megítélése körében a lentebb bővebben kifejtendő szerint.

A teljes bizonyossággal elvégzett és a teljes bizonyossággal el nem végzett munkák meghatározása is vet fel komoly problémákat (pl. az erre irányuló vizsgálat módszerére visszavezethetően), de mindenekelőtt a TSZSZ tv. 6. § (2) bekezdésének b) pontjában meghatározott, a szerződés műszaki tartalmához tartozó, teljes bizonyossággal elvégzett munkák mennyiségének és a szerződésben meghatározott, az alapvető követelmények teljesülését szolgáló minőségének TSZSZ általi meghatározására, módszerére, korlátaira szeretnénk ráirányítani a figyelmet.

Sem a TSZSZ tv., sem pedig az annak végrehajtására szolgáló, a Teljesítésigazolási Szakértői Szervvel kapcsolatos egyes kérdésekről szóló 236/2013. (VI.30.) Korm. rendelet (TSZSZ rendelet) nem ad további egyértelmű eligazítást abban a kérdésben, hogy mit kell a TSZSZ elvégzett munkákkal kapcsolatos mennyiségi és minőségi vizsgálata alatt érteni.

A TSZSZ tv. szerint minőségi vizsgálat alatt a szerződésben meghatározott, az alapvető követelmények teljesülését szolgáló minőség vizsgálata értendő.

A Ptk. szerint nem tagadható meg az átvétel a mű olyan hibája miatt, amely, illetve amelynek kijavítása vagy pótlása nem akadályozza a rendeltetésszerű használatot.¹⁴

A TSZSZ tv. 'alapvető követelmények teljesülésére' vonatkozó kritériuma még akár azonosítható is a Ptk. 6:247. § (3) bekezdésében meghatározott, az átvétel megtagadását kizáró 'rendeltetésszerű használatra való alkalmassággal'. Némileg zavaró ugyanakkor, hogy mit ért vajon a jogalkotó a 'szerződésben meghatározott' kitétel alatt. A teljesített munkáknak 'a szerződésben

¹⁴ Ptk. 6:247. § (3) bekezdés

meghatározott, az alapvető követelmények teljesülését szolgáló minőségének meghatározása' ugyanis érthető akként, hogy az alapvető követelmények teljesülésének kell a szerződésben meghatározottnak lenni, de akár úgy is, hogy a szerződésben meghatározottság a munkák minőségére vonatkozik ugyan, de valami olyan kritériumot jelent, ami az alapvető követelmények teljesülésétől eltérő és a szerződésben kikötött, meghatározott.

Előbbi értelmezés ellen irányul, hogy amennyiben az alapvető követelmények teljesülését a rendeltetésszerű használatra való alkalmassággal azonosítjuk, úgy ezen kitétel szerződésben meghatározottsága nem írható elő kötelezően sem a TSZSZ tv-ben, sem máshol, hiszen azt, mint a teljesítés elfogadásának minimum feltételét, a Ptk. tartalmazza.

Amennyiben viszont az ettől eltérő másik értelemben használjuk a szerződésben meghatározottságot, úgy problémát okoz, hogy a kivitelezési szerződésekben nem egy skálát, tartományt szoktak a felek meghatározni, melynek egyik végét az elvárt (szerződésben meghatározott), míg másik végét az alapvető követelmények teljesülésének eleget tevő minőségi meghatározottság jelenti.

Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy bár jogszabály a fent írtak szerint valóban nem tartalmaz további előírásokat a TSZSZ által vizsgálandó/vizsgálható kérdések körét illetően, a TSZSZ ügyrendje azonban igen.

A hivatkozott dokumentumot az építési és közlekedési miniszter jegyzi, a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara honlapján keresztül érhető el, a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv Ügyrendje (Ügyrend) címet viseli és fedlapon elhelyezett felirat szerint valaminek az 1. számú mellékletét képezi, de az nem derül ki, hogy milyen forrásnak.

A szakértői eljárásnak nem tárgya a beépített anyagok teljesítmény nyilatkozatainak a vizsgálata, a beépített anyagok mennyiségi felmérése, a felmérési napló/naplórész készítése, a megépült szerkezet, a munkanem minőségi osztályba sorolása, a szakhatósági hozzájárulások beszerzése, azok hiányában ilyen irányú igazolások kiállítása, szakkérdések felülvizsgálata (pl. statikai, tűzvédelmi stb. szakkérdések), a költségvetés készítése, a tervek készítése, az esztétikai kérdések eldöntése, illetőleg jogi kérdések eldöntése.¹⁵

Témánk szempontjából kiemelést érdemel, hogy a TSZSZ nem végezheti el a minőségi vizsgálattal összefüggésben a megépült szerkezet, a munkanem minőségi osztályba sorolását, a mennyiségi vizsgálattal összefüggésben a beépített anyagok mennyiségi felmérését (felmérési napló készítését), illetve nem dönthet el jogi kérdéseket.

A teljes bizonyossággal elkészült munkák mennyiségi vizsgálata ilyen körülmények között gyakorlatilag kimerül a beazonosított, körülhatárolt műszaki tartalomnak a szemrevételezéssel megállapíthatóan elkészült

¹⁵ Ügyrend 7.3. pontja

munkákkal való összevetésével és ez alapján egy egyszerű százalékos arány meghatározásával. Az, hogy ez a gyakorlatban (értsd: bíróság előtt) mennyire állja meg a helyét, kérdéses lehet.

Amiből azonban komoly gond adódhat, az a minőség meghatározása körében a TSZSZ által vizsgálható kérdések köre.

Azt, hogy az elkészült munkák minőségének megvizsgálása körében az alapvető követelményeknek való megfelelés alatt a TSZSZ is a rendeltetésszerű használatra való alkalmasságot érti, a TSZSZ gyakorlata alátámasztja.

Láthattuk, hogy a Ptk. 6:247. § (3) bekezdése szerint nem tagadható meg az átvétel a mű olyan hibája miatt, amely, illetve amelynek kijavítása vagy pótlása nem akadályozza a rendeltetésszerű használatot.

Igen ám, azonban a főszabálytól a felek eltérhetnek, így megállapodhatnak abban, hogy teljesítésnek kizárólag a hibáktól és hiányoktól mentes átadás minősül.¹⁶

Kivitelezési szerződésekben nem ritka, hogy a felek a vállalkozó szerződésszerű teljesítésének – s így a teljesítésigazolás, valamint annak alapján a számla kiállításának – feltételül a hiba és hiánymentes, illetve első osztályú minőségben történő teljesítést szabják. És itt meg is érkezünk az Ügyrend 7.3. pontjához, amely szerint a TSZSZ eljárásának nem tárgya a megépült szerkezet, a munkanem minőségi osztályba sorolása.

A most tárgyalt problémának a gyakorlatban komoly jelentősége lehet, hiszen amennyiben a felek között nem vitás, hogy egy munka elkészült és az alapvetően alkalmas is a rendeltetésszerű használatra, azonban a teljesítés hibás, nem szerződésszerű, mert a szerződésben kikötött (szerződésben meghatározott) első osztályú minőségnek, hiány- és hibamentességnek nem felel meg, akkor a megrendelő a szerződés szerint nincs abban a helyzetben, hogy a teljesítésigazolást aláírja, a vállalkozó pedig a TSZSZ-hez fordul, mely a kérelmet befogadja és a vizsgálatot elvégzi, akkor úgy kényszerítik bele a megrendelőt a reá nézve rendkívül szigorú megkorlátozásokat tartalmazó (később részletezendő) különleges eljárásba, a TSZSZ tv. 5/A. fejezetében szabályozott, a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleményére alapított perbe, hogy arra egyfelől okot nem szolgáltatott, másfelől e sorok írójának véleménye szerint a TSZSZ a hatáskörét túllépte, az igen komoly hátrányos következményeket mégis a megrendelő kénytelen viselni.

Annak megállapítása, hogy a felek a szerződésben eltértek-e a Ptk. 6:247. § (3) bekezdésében írt főszabálytól, s ezáltal a teljesítésigazolás kiadásának, aláírásának melyek a szerződéses feltételei, kritériumai, olyan jogkérdések, melyek eldöntése vita esetén a bíróság hatáskörébe tartozik, mely kizárólagos kompetenciát a TSZSZ – hatáskörét túllépve – súlyosan megsérti, amennyiben olyan kérelmet fogad be és teljesít, melynél a szerződés a törvényi előírásnál magasabb minőséget határoz meg a szerződésszerű teljesítés feltételeként.

¹⁶ Polgári Jog I-IV. - új Ptk. - Kommentár a gyakorlat számára (frissítve: 2025. január 15.)

Ezen a ponton szükséges megvizsgálni, hogy a hatáskörébe nem tartozó kérelem esetén a TSZSZ-nek milyen döntési lehetőségei vannak. A TSZSZ tv. ide vonatkozó rendelkezéseit az alábbiakban ismertetem.

Ha a félnek a szakértői vélemény elkészítésére vonatkozó megbízás elfogadása iránti kérelme megfelel az e törvényben és külön jogszabályban foglalt feltételeknek, a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv a megbízást elfogadja és erről értesíti az eljárást kezdeményező felet.¹⁷

Ha a fél kérelme nem felel meg az e törvényben és külön jogszabályban foglalt feltételeknek, a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv a megbízást visszautasítja, amelynek tényéről – a visszautasítás okának megjelölésével – értesíti az eljárást kezdeményező felet.¹⁸

Ha a fél kérelme hiányos, a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv a kérelem beérkezését követő naptól számított 5 napon belül tájékoztatja a hiányokról és azok pótlásának lehetőségéről, határidejéről.¹⁹

A félnek a szakértői vélemény elkészítésére vonatkozó megbízás elfogadása iránti kérelmének tehát magában a TSZSZ tv-ben és külön jogszabályban foglalt feltételeknek kell megfelelnie. A külön jogszabály nem lehet más, mint a TSZSZ rendelet.

A TSZSZ tv. kérelemre vonatkozó feltételei tekintetében maga a TSZSZ tv. nem igazít el, a visszautasításhoz vagy hiánypótláshoz vezető hibák, hiányosságok körének meghatározására kísérlet azonban tehető.

Nem lehet más joghatása, mint a kérelem visszautasítása annak, ha a kérelmet nem a TSZSZ tv. 1. § (1) bekezdésében meghatározott személyi körbe (megrendelő, tervező, kivitelező, alvállalkozó) tartozó személy terjeszti elő.

Gondolatunk szerint ugyancsak a kérelem visszautasításához vezet, ha abban olyan kérdések megválaszolását kérik, melyeket a TSZSZ nem vizsgálhat (pl. szerződést biztosító mellékkötelezettségek körében a kötbér), de mint azt fentebb láttuk, ez a TSZSZ működésének egyik Achilles sarka, itt már bőven nem egyértelmű a helyzet, meglátásunk szerint a TSZSZ olyan kérelmeket is befogad, melyeket nem volna szabad.

A szakértői vélemény jogszabályban meghatározott díjazás ellenében kérhető.²⁰ A TSZSZ rendelet ehhez annyit tesz hozzá, hogy a szakértői díjat a kérelmező a kérelem beadásakor fizeti meg a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara elkülönített 10300002-20373432-71003285 számú alszámlájára.²¹ Az is csak az Ügyrendből – ami nem jogszabály – derül ki, hogy a Kérelmező az alapadatok (Kérelmező adatai, Kérelmezett (ellenérdekű fél) adatai, kérelem tárgya, helyszíne, vitatott összeg nettó és bruttó összege, vitatott teljesítés rövid leírása) kitöltése után értesítést kap az eljárási díj összegéről, melynek

¹⁷ TSZSZ tv. 2. § (1) bekezdés

¹⁸ TSZSZ tv. 2. § (2) bekezdés

¹⁹ TSZSZ tv. 2. § (3) bekezdés

²⁰ TSZSZ tv. 1. § (5) bekezdés

²¹ TSZSZ rendelet 9. § (3) bekezdés

elutalásáról a banki igazolást feltölti a TSZSZ kérelem befogadási rendszerébe és csak ezt követően kerül sor az esetleges hiánypótlásra és a megbízás elfogadásáról való értesítésre.²² Nem egyértelmű, de abból, hogy a szakértői vélemény kérése van díjazáshoz kötve, lehet úgy érvelni, hogy a díj meg nem fizetése is a kérelem elutasításához vezet.

A TSZSZ rendelet egyébiránt a kérelemmel kapcsolatban sok egyéb rendelkezést nem tartalmaz. Ezen kevés előírás egyikeként rögzíti, hogy a TSZSZ eljárása az építészeti-műszaki tervezési, kivitelezési szerződésben meghatározott helyszín szerint illetékes területi kereskedelmi és iparkamaránál, vagy a Magyar Kereskedelmi és Iparkamaránál az 1. mellékletnek megfelelően a Tszszt. 1. § (1) és (2) bekezdésében foglaltak szerint kezdeményezhető. Amennyiben a vitatott szerződésben rögzített tevékenység teljesítésre vonatkozó helyszíne több területi kereskedelmi és iparkamara illetékességi területére terjed ki, akkor az eljárást kezdeményező fél székhelye szerint illetékes területi kereskedelmi és iparkamaránál, vagy a Magyar Kereskedelmi és Iparkamaránál kezdeményezhető az eljárás.²³ A területi kereskedelmi és iparkamarák a benyújtott kérelmet a beérkezés napján – ha az hivatali időn túl érkezik, a beérkezést követő munkanapon – továbbítják a vezető felé. Ha a kérelem megfelel a jogszabály által támasztott követelményeknek, a vezető a kérelemnek az illetékes területi kamarához történő beérkezését követő öt napon belül értesíti az eljárást kezdeményező felet a megbízás (szervmegbízás) elfogadásáról.²⁴

Nem tartalmaz azonban a rendelet semmiféle szankciót arra az esetre, ha a kérelmet nem a rendeletben meghatározott kamarai szerv előtt nyújtják be, így nem tudni, hogy ennek következménye az elutasítás, esetleg az amúgy is a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett működő TSZSZ-hez továbbítás.

A TSZSZ rendelet emellett a megbízás 5 napon belül történő elfogadásának feltételeként a 'jogszabály által támasztott követelményeknek' való megfelelésségét említi úgy, hogy maga ilyen feltételt a TSZSZ tv. utaló rendelkezése ellenére sem határoz meg.

A kérelem 'jogszabályi feltételeit' illetően valamelyest orientálhatja még a kérelmezőket a TSZSZ rendelet 1. melléklete, mely a TSZSZ véleménye iránti kérelem tartalmát rögzíti.

Nyilvánvalónak tűnik, hogy ezen kérelem hiányos kitöltése sokkal inkább a hiánypótlási felhívást, mintsem a kérelem visszautasítását alapozhatja meg, csakúgy, mint a TSZSZ által a véleményadáshoz elengedhetetlenül szükségesnek vélt dokumentumok feltöltése. Utóbbi körből azonban kiemelendő a felek közötti szerződés, mert az a szakértői vélemény részét képezi.²⁵

²² Ügyrend 6.2.-6.5. pontjai

²³ TSZSZ rendelet 6. § (1) bekezdés

²⁴ TSZSZ rendelet 6. § (2) bekezdés

²⁵ TSZSZ tv. 6. § (3) bekezdés

Látható tehát, hogy elméletileg az olyan kérdés vizsgálatának kérése, mely nem tartozik a TSZSZ által véleményezhető körbe, a kérelem visszautasításához kellene, hogy vezessen.

Víszonylag egyszerűnek tűnő helyzet, ha ez a körülmény – hogy a vizsgálni kért kérdés nem tartozik a TSZSZ kompetencia-körébe – már magából a kérelemből kiderül.

Sokkalta életszerűbb azonban, hogy a TSZSZ eljárását kezdeményező fél az ügy körülményeit a saját relevancia-szemüvegén keresztül tárja a TSZSZ elé, sőt, akár rosszhiszeműen elhallgat, eltagad olyan tényeket, adatok, dokumentumokat, melyek nemcsak az ügy eldöntése, de már akár a TSZSZ hatásköre megállapíthatóságának szempontjából is jelentőséggel bírnak.

A vonatkozó szabályozás súlyos hiányosságának tartjuk, legalábbis jogszabályi (TSZSZ tv., TSZSZ rendelet) szinten, hogy a kérelmezett első esetben akkor értesül az eljárásról, amikor a TSZSZ vezetője a szakértői tanács elnöke által a helyszíni szemle megtartására javasolt időpontról értesíti.²⁶ A szakértő vizsgálaton (a helyszíni szemlén) ugyanis a szerződő felek és a kivitelezés helyszínénél szolgáló ingatlan birtokosa jelen lehetnek.²⁷

A jogszabályokból bántóan hiányzó rendelkezések okozta helyzeten az Ügyrend puhít valamennyit, amikor előírja, hogy a megbízás, a Tszszt. (TSZSZ tv.) 2. § (1) bekezdése szerinti elfogadásáról Kérelmező és Kérelmezett is értesítést kap, cégek esetén Hivatali kapun keresztül is. Kérelmezett részére megküldött értesítés a TSZSZ kérelem befogadási rendszeréhez történő, szükséges mértékű hozzáférést biztosító adatokat tartalmaz.²⁸ Kérelmezett az értesítéstől számított 5 napon belül feltöltheti észrevételeit a kérelemmel kapcsolatban.²⁹ Csakhogy ekkor már rég túl vagyunk a kérelem befogadásán, az esetleges hiánypótláson, itt már a jelenlegi jogszabályi környezetben a kérelem visszautasításának nem lehet helye. A kérelmezett ekkor már hiába hozza a TSZSZ tudomására azokat az adatokat, tényeket, dokumentumokat, melyből akár a hatásköre hiánya állapítható meg, innen már nincs visszaút, a TSZSZ eljárási jogosultsága ugyan a kérelmezetti észrevételben vitássá tehető – sőt, vitássá teendő –, azonban a TSZSZ hatáskörét, illetve annak hiányát érintő érdemi vita terepe áttevődik a bíróságra, ha eljut odáig az ügy.

Más kérdés, hogy a kérelmezett fél a TSZSZ számára is nyilvánvalóan és egyértelműen hivatkozik a TSZSZ hatáskörének hiányára, a TSZSZ mégis kénytelen lefolytatni a vizsgálatot, úgy azon nagyon érdekes eredményre vezethet, amikor az eljárás résztvevői – beleértve a TSZSZ szakértői tanácsát is – egy Csehov drámához hasonlatosan elbeszélnek egymás mellett.

A TSZSZ tv. a maga által nem szabályozott kérdések tekintetében háttérjogszabályként alkalmazni rendeli az igazságügyi szakértőkről szóló 2016.

²⁶ TSZSZ rendelet 6. § (5) bekezdés

²⁷ TSZSZ tv. 7. § (2) bekezdés

²⁸ Ügyrend 6.5. pontja

²⁹ Ügyrend 6.6. pontja

évi XXIX. törvény (Szaktv.) rendelkezéseit a TSZSZ, valamint tagjai jogaira és kötelezettségeire nézve.³⁰ A Szaktv. szerint pedig a szakértő köteles a tudomására jutásától számított tíz napon belül – az igazságügyi szakértő öt napon belül – közölni a hatósággal, ha a feltett kérdések megválaszolása egészben vagy részben nem tartozik azon szakismeretek körébe, amelyekben a szakértő a rá irányadó szabályok szerint jogosult eljárni, vagy oda tartozik ugyan, de a szakterületen belül általa nem gyakorolt olyan részterületre vonatkozik, amelyben jogszabályi felhatalmazás hiányában nem járhat el.³¹ Amennyiben a megbízás elfogadását, illetve a TSZSZ vezetőjének a megbízási szerződés szakértői tanács tagjainak történő megküldését³² a kirendeléssel azonosítjuk, úgy a Szaktv. megfelelő alkalmazásával akár orvosolható is lenne a tárgyalta probléma, amihez azonban a TSZSZ és annak tagjai megfelelő edukálása lenne szükséges, mert a TSZSZ jelenlegi gyakorlata szerint fel sem merül, hogy egy megbízást azt követően utasítsanak vissza, hogy azt már egyszer elfogadták.

Mindezekre figyelemmel kívánatos lenne a TSZSZ eljárására vonatkozó szabályozást akként módosítani, hogy a kérelmezett félnek – legalább a TSZSZ hatáskörére vonatkozó szűkített körben – még a megbízás elfogadása előtt legyen lehetősége észrevételt tenni. Szükségesnek érezzük továbbá a szabályozás olyan tartalmú kiegészítését is, mely szerint a TSZSZ-nek a vizsgálata során mindvégig kötelessége legyen hatáskörének, eljárási jogosultságának vizsgálata mind hivatalból, mind pedig a felek észrevételei alapján, s amennyiben az utóbb csatolt, előadott adatok, tények, iratok alapján a hatáskörének, eljárási jogosultságának hiánya állapítható meg, úgy legyen lehetőség az eljárás megszüntetésére a szakvélemény kiadásának mellőzésével.

A jelenlegi helyzetben – mindezen lehetőségek hiányában – ugyanis a kérelmezett annak ellenére kényszerül a TSZSZ szakvéleményére alapított perben megvédeni álláspontját, hogy annak helytállósága már az eljárás korábbi szakaszában is adott esetben nyilvánvaló volt.

Míg a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (régi Pp.) a különleges eljárások között elhelyezve a XXVI/A. Fejezetben szabályozta 'A Teljesítésigazolási Szakértő Szerv szakvéleményére alapított per' eltérő normáit, addig – a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (Pp.) 2018. január hó 1. napján történt hatályba lépésére figyelemmel, azzal megegyező hatályba lépéssel – a jelenleg is hatályos szabályozás szerint 'A Teljesítésigazolási Szakértő Szerv szakvéleményére alapított per' speciális normái a TSZSZ tv. részét képezik annak 5/A. fejezeteként.

A régi Pp. szerinti szabályozás vizsgálata nem tárgya jelen írásnak, arra ugyanakkor rá kívánunk mutatni, hogy a TSZSZ tv-nek a kereset, ezáltal a per

³⁰ TSZSZ tv. 1. § (7) bekezdés

³¹ Szaktv. 45. § (4) bekezdés b) pontja

³² TSZSZ rendelet 6. § (3) bekezdés

tárgyát meghatározó 8/A. §-a több módosítással is érintett volt hatályba lépése óta.

A jogszabályhely eredeti szövegezése a következő volt. A Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleményére alapított per a szerződés teljesítéséből eredő díjkövetelés érvényesítése iránt indított olyan per, amelyben a felperes az érvényesíteni kívánt jog alapjául a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleményére hivatkozik.³³

A törvényhely 2018. december hó 21. napjától hatályos³⁴ szövege szerint:

A Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleményére alapított perben felperes az érvényesíteni kívánt jog alapjául a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleményére hivatkozik.

Igen figyelemreméltó, hogy a módosításhoz T/2938. számú törvényjavaslat részletes indokolása³⁵ milyen okokat sorakoztat fel a módosítást szükségessé tevő körülmények körében:

„A Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleményére alapított per vonatkozásában a jogszabályszöveg egyértelműsítése vált szükségessé. Egyre szélesebb körben indítanak pert a TSZSZ szakvéleményére alapítva kis és középvállalkozások, egyéni cégek és magánmegrendelők. A felmerülő problémák hangsúlya azonban eltolódott és nem kizárólag a teljesítésből eredő díjkövetelésre korlátozódik. Ugyanakkor jelenlegi jogszabályszöveg a pertárgy szűk értelmezését teszi lehetővé a bíróságok számára. A jogalkotói cél a TSZSZ törvény 8/A. §-ában jelzett különleges pertípus alkalmazhatósága építmények tervezésével és kivitelezésével kapcsolatos egyes viták rendezése során. A módosítás lehetővé teszi, hogy felperes az érvényesíteni kívánt jog alapjául a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleményére hivatkozzék a tervezési, kivitelezési szerződés teljesítéséhez kapcsolódóan (ide értve a hibás teljesítést és egyéb eseteket is).”

Emlékszünk még a TSZSZ tv. 6. § (1) és (2) bekezdése között feszülő, fent említett ellentmondásra? Megjegyezzük, hogy a most tárgyalt módosítás idején ez az ellentmondás korántsem volt a maihoz hasonló mértékű, sőt, talán nem is igazán volt ellentmondás a két bekezdés között. A TSZSZ tv. ekkor (2016. május hó 1. napja óta³⁶) hatályos 6. § (2) bekezdésének b) pontja szerint ugyanis a vizsgálandó kérdés 'az a) pont szerinti munkák közül a teljes bizonyossággal megállapíthatóan teljesített munkák mennyiségének és minőségének

³³ TSZSZ tv. 8/A. § 2018.01.01.-2018.12.20.

³⁴ A hazai kis- és középvállalkozások fejlesztéséhez kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2018. évi XCVI. törvény 11. §-a által eszközölt módosítás.

³⁵ T/2938. számú törvényjavaslat indokolással - a hazai kis- és középvállalkozások fejlesztéséhez kapcsolódó egyes törvények módosításáról, Részletes indokolás, 11. §

³⁶ Az építmények tervezésével és kivitelezésével kapcsolatos egyes viták rendezésében közreműködő szervezetről, és egyes törvényeknek az építésügyi láncartozások megakadályozásával, valamint a késedelmes fizetésekkel összefüggő módosításáról szóló 2013. évi XXXIV. törvény módosításáról szóló 2015. évi CCXXVII. törvény 5. §-a által eszközölt módosítás.

meghatározása' volt, mellőzve az alapvető követelményeknek való megfelelésre utalást.

Mindenesetre érdekes, hogy első életévét sem töltötte be az eredeti jogszabályszöveg, amikor a jogalkotó máris úgy gondolta, hogy a pertárgy körének tágítása indokolt. Figyelemmel azonban arra, hogy az indokolás szerint a jogszabályszöveg egyértelműsítésére került sor a módosítás által, valamint kiindulva abból, hogy a TSZSZ tv. 6. §-ának (2) bekezdése már 2016. május hó 1. napja óta volt hatályban, azaz a TSZSZ szélesebb körű vizsgálódási lehetősége a TSZSZ tv. 6. § (1) és (2) bekezdéséből levezethető volt, valójában ez utóbbi jogszabályhelyek és a 8/A. § közötti ellentmondás vagy nem kellően egyértelmű helyzet feloldására került sor.

A TSZSZ tv. 8/A. §-ának jelenleg – 2024. november hó 1. napja óta³⁷ – hatályos szabályozása szerint:

Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleményére alapított perben a felperes az érvényesíteni kívánt jog alapjául a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleményére hivatkozik. E perben kizárólag olyan követelés érvényesíthető, amelyre a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleménye kiterjed.

A módosítás indokait megvizsgálva, ismét hangsúlyeltolódásnak lehetünk tanúi:

„A Teljesítésigazolási Szakértői Szerv (a továbbiakban: TSzSz) szakvéleményére alapított per jelenlegi szabályait megalkotó, a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény hatálybalépésével összefüggő egyes törvények módosításáról szóló 2017. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: 2017. évi CXXX. törvény) indokolása is tartalmazta, hogy a TSzSz 2013-as létrehozásának kiemelt célja volt, hogy amennyiben bíróság elé kerül a kivitelezési, tervezési szerződések teljesítésével kapcsolatos vita, a perben felmerülő szakkérdésekben már rendelkezésre álljon egy olyan szakvélemény, amelyre a bíróság ítéletét alapíthatja. A jogalkotó tehát az eljárás gyorsítását tartotta szem előtt és a TSzSz per legfontosabb előfeltételének tartotta, hogy a polgári peres eljárást megelőzően a TSzSz eljárását kell kérni. A jelenleg hatályos normaszöveg alapján azonban a jogalkalmazásban nem volt egyértelmű, hogy a TSzSz perben érvényesíthető-e olyan követelés, amelyre a TSzSz szakvéleménye nem terjed ki. Amennyiben ugyanis olyan követelés is érvényesíthető a TSzSz perben, amelyre a TSzSz szakvéleménye nem terjed ki, az eredeti jogalkotói céllal szemben a perben felmerülő szakkérdésben nem áll rendelkezésre előre egy szakvélemény, amelyre a bíróság ítélete alapítható, ezért a perben bizonyosan szakértő kirendelése szükséges, mely az eljárás gyorsítását szem előtt tartó jogalkotói célnak nem felel meg. A módosítást célja ezért a

³⁷ Az igazságügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2024. évi XVII. törvény 68. §-ával eszközölt módosítás.

*jelenleg hatályos normaszöveg pontosítása az eredeti jogalkotói célnak megfelelően, valamint az eljárás gyorsítása.*³⁸

A TSZSZ tv. 8/A. §-ának ezen legutóbbi módosításakor a 6. § (2) bekezdése, különös hangsúllyal annak b) pontjára, még a 2016. május hó 1. napján hatályba lépett normaszöveget tartalmazza, azaz a TSZSZ ténylegesen elvégzett munkákra vonatkozó minőségi vizsgálódása az alapvető követelmények teljesülése által még nem determinált. Álláspontunk szerint ebből az következik, hogy a TSZSZ ebben az időben még megkötések nélkül, a tényleges szerződéses helyzethez igazodva vizsgálhatta a teljesítés minőségét.³⁹

Az egyes törvényeknek az igazságügyi szakértőkkel és a szakértői bizonyítással összefüggő módosításáról szóló 2024. évi LI. törvény 5. § (2) bekezdése aztán a jelenlegi normaszövegre módosította a TSZSZ tv. 6. § (2) bekezdésének b) pontját, kialakítva a fent részletesen kitárgyalt anomáliákkal tarkított helyzetet. Sajnos a módosítás jogalkotói indokolása⁴⁰ semmilyen eligazítást nem ad arról, hogy a módosítást mi tett szükségessé.

A TSZSZ tv. 8/A. §-ának többszöri módosításához igazodóan változó bírósági döntésekkel találkozhatunk abban a körben, hogy a bíróság álláspontja szerint a TSZSZ szakvéleményére alapított perben milyen jog érvényesíthető, mi lehet a per tárgya. A vonatkozó ítélkezési gyakorlat nem teljesskörű, de számos döntés megvizsgálásán alapuló tárgyalásakor jelen írásunkban ugyanakkor csak az olyan kérdésekre koncentráltunk, melyek jórészt a pertárgyra vonatkozó szabályozás változásától függetlenül jelentenek konstans problémát, úgy, mint a TSZSZ kompetencia körön túlterjeszkedő, akár jogkérdésben állást foglaló véleménynyilvánításai, valamint a TSZSZ szakvéleményének a bírósági eljárásban való helytállósága.

2. A pótmunka TSZSZ általi vizsgálhatósága és a kapcsolódó bírósági gyakorlat

A kompetencia-körön túlterjeszkedő véleménynyilvánítással kapcsolatos álláspontunkat fentebb jórészt ismertettük, de a bírósági gyakorlat hasonló tárgyú vizsgálatakor megkerülhetetlensége okán ki kell térnünk egy olyan problémára, mely a TSZSZ szakvélemény adási tevékenységének egyik legérzékenyebb pontja: a pótmunka TSZSZ általi vizsgálhatóságának kérdése. A probléma jelentőségét jól mutatja, hogy az már más szerzők figyelmét is

³⁸ Végső előterjesztői indokolás az igazságügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2024. évi XVII. törvényhez - Indokolások Tára 2024/43., Részletes indokolás, 68. §

³⁹ Bár ide mindenképpen kívánczik annak megjegyzése, hogy az ekkor hatályos ügyrendet nem ismerjük, bár ha az tartalmazott a jelenlegihez hasonló tartalmú megszorítást a vizsgálandó kérdések tekintetében, akkor e körben (minőségi vizsgálat) feltétlenül a jogszabállyal ellentétesen tette ezt

⁴⁰ Végső előterjesztői indokolás az egyes törvényeknek az igazságügyi szakértőkkel és a szakértői bizonyítással összefüggő módosításáról szóló 2024. évi LI. törvényhez - Indokolások Tára 2024/87., Részletes indokolás, 5-6. §

felkeltette.⁴¹ A pótmunka TSZSZ általi vizsgálhatósága nem választható el a hatásköri kérdésektől, jelentősége miatt mégis külön pontban tárgyaljuk.

A vállalkozó köteles elvégezni a vállalkozási szerződés tartalmát képező, de a vállalkozói díj meghatározásánál figyelembe nem vett munkát és az olyan munkát is, amely nélkül a mű rendeltetésszerű használatra alkalmas megvalósítása nem történhet meg (többletmunka).

A vállalkozó köteles elvégezni az utólag megrendelt, különösen termódosítás miatt szükségessé váló munkát is, ha annak elvégzése nem teszi feladatát aránytalanul terheesebbé (pótmunka).⁴²

Kissé leegyszerűsítve, de – minthogy ez vizsgálatunk tárgya – a TSZSZ tv. nyelvén megfogalmazva az tekinthető pótmunkának, ami nem képezte a szerződés műszaki tartalmának részét.

A TSZSZ tv. 6. § (2) bekezdésének a) pontja szerint a TSZSZ elsőként elvégzendő feladata a szerződés műszaki tartalma szerint a vállalkozót (alvállalkozót) terhelő munkák leírása. A későbbiekben ehhez képest orientált a további vizsgálódása, ha úgy tetszik ez a véleményalkotásának origója, abszolút viszonyítási pontja. Ehhez képest kell meghatározni a későbbiekben a teljes bizonyossággal megállapíthatóan teljesített és a teljes bizonyossággal megállapíthatóan el nem végzett munkákat.

Megszorító jogszabályértelmezés alapján a TSZSZ nemcsak a pótmunka ezen jogi jellegéről nem nyilatkozhatna, de még csak nem is katalogizálhatná az ilyen munkákat, ha azt a szerződés műszaki tartalmának részét nem képezőnek, hanem azt meghaladónak tekintjük.

Az ennél megengedőbb álláspont szerint a pótmunka megrendelése a szerződés kvázi módosítását jelenti, mely így értelemszerűen kihat a szerződés műszaki tartalmára és a vállalkozói díjra. Egyfajta egyoldalú – a megrendelő (vagy fővállalkozó) nyilatkozatától függő, azon alapuló – szerződésmódosításról van szó, melyet a vállalkozó köteles elvégezni, amennyiben az nem teszi a feladatát aránytalanul terheesebbé. Amennyiben a pótmunkára így tekintünk, akkor a pótmunka, annak megrendelésével a szerződés műszaki tartalmának részévé vált, s így a TSZSZ által katalogizálható, beárazható. Tekintettel arra, hogy a TSZSZ a szerződés műszaki tartalmát eredetileg képező munkák körét amúgy is köteles meghatározni, feleslegesnek tűnik az így elkülönített pótmunkák vonatkozásában, azok értékének meghatározására más szakértőt kirendelni a TSZSZ kompetencia-hiánya miatt.

Ezen két álláspont konkurálása akár ugyanazon ügyön belül eljáró eltérő szintű bíróságok véleménykülönbségében is megfigyelhető. Az adott ügyben eljáró elsőfokú bíróság a vállalkozó kötelezettség keretét, műszaki tartalmát a

⁴¹ Barta Judit - Rácz Balázs (2021): A kivitelezési szerződések körében felmerülő pótmunka és többletmunka egyes jogkérdései, különösen tekintettel a TSZSZ szakvéleményre. *Miskolci Jogi Szemle*, 2021/1. szám, 20-31.

⁴² Ptk. 6:244. § (1)-(2) bekezdés

szerződés részét képező tervvel azonosította, melyet egyben a megrendelő utasításának is tekintett. Amennyiben azonban később a terv módosítására, kiegészítésére kerül sor, melyek következtében a vállalkozónak újabb munkarészeket kell végeznie, az pótmunkának minősül. Az elsőfokú bíróság szerint a pótmunka a szerződés módosítását jelenti, amiből következően az a díjra is kihat, a díjat szintén módosítja. Ehhez képest különbözteti meg a bíróság többletmunkát, melynek fogalomképző jellegzetessége, hogy az ilyen munka a műszaki tervben már eredetileg is szereplő tétel, mellyel kapcsolatos költségnövekedés abból adódik, hogy azt a vállalkozó nem vagy nem megfelelően árazta be, esetleg előre nem látható műszaki szükségességből merül fel, azzal, hogy utóbbi esetben csak akkor viseli a vállalkozó az ilyen munka többletköltségét, ha az ilyen munka elvégzésének szükségességére a díj meghatározásakor megfelelő gondosság mellett sem számíthatott. A másodfokon eljáró bíróság álláspontja szerint ugyanakkor a Szaktv. szerint⁴³ szakvéleményben jogkérdésben nem lehet állást foglalni, s mivel egy munka pótmunkának minősítése jogkérdés, így a szakértő arról sem adhat véleményt, hogy az adott munka pótmunkának minősül-e avagy sem. „A TSZSZ tv. 6. § (2) bekezdése értelmében a fent kifejtettek szerint a TSZSZ kizárólag abban dönthet, hogy a felperes által megjelölt munkák a perbeli szerződés műszaki tartalmának részét képezik-e, amennyiben igen, azt a felperes teljesítette-e és milyen minőségben, továbbá ezen munkák értékét határozhatja meg.”⁴⁴

Egyfajta harmadik útként találkozhatunk olyan döntésekkel⁴⁵, ahol a bíróság a pótmunka vonatkozásában – annak pótmunka jellegének meghatározását is ideértve – elfogadta a TSZSZ álláspontját. Sőt az e körbe tartozó döntések között olyat is találni, melyben a bíróság azt is elfogadta, hogy a felek a szerződésben a Ptk-béli fogalomtól némileg eltérve, maguk határozták meg a pótmunka és a többletmunka fogalmát.⁴⁶ Ezen utóbbi ügyben korábban meghozott jogerős határozattal szembeni felülvizsgálat eredményeként a Kúria a felülvizsgálattal érintett részében a másodfokú ítéletátlai ítéletet hatályon kívül helyezte és a másodfokú bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasította. A Kúria – ítéletátlai véleményével e körben egybehangzó – álláspontjának témánk szempontjából releváns eleme, hogy a pótmunka (és többletmunka) fogalmának felek általi meghatározása nem jogszabálysértő, ezért nem semmis. (témánkat nem érintően ugyanakkor a Kúria az elsőfokú bírósággal egyetértve úgy foglalt állást, hogy a pótmunka elfogadásának a beruházó döntéséhez kötése, valamint annak díjazása 75%-ban meghatározása súlyosan sértik az általánosan elfogadott erkölcsi normákat és az üzleti tisztesség követelményét, ezért ezen szerződéses kikötések semmisei) Bár az ügy minden lehetséges bírói fórumot megjárt, fel sem merült annak dilemmája,

⁴³ Szaktv. 47. § (6) bekezdés

⁴⁴ Fővárosi Ítéletátlai 3.Pf.21.029/2019/5/II. számú határozata.

⁴⁵ lásd pl. Fővárosi Ítéletátlai 16.Gf.40.029/2025/8. számú határozata.

⁴⁶ Fővárosi Ítéletátlai 20.Gf.40.348/2020/11-I. határozata.

hogy az alapvetően és eredendően is pótmunkák elszámolása miatt indított ügyben a TSZSZ ne adhatott volna véleményt, és ne foglalhatott volna állást az adott munka pótmunka jellegének megítélésében.

A véleményünk szerint is helyes álláspontot tükröző döntés szerint bár egy munka pótmunkának minősítése valóban jogi és ekként a bíróságra tartozó kérdés, azonban a jogi kérdésben való állásfoglalás – annak megalapozásaként – nem nélkülözheti annak vizsgálatát, hogy a szerződés megkötésekor számolni kellett-e az adott többlettevékenység elvégzésének szükségességével, illetőleg költségeivel.⁴⁷

Ez az álláspont több, további megvizsgált határozatban⁴⁸ is megjelenik azzal, hogy a most tárgyaltnézetet némely ügyben⁴⁹ – a fentebb említettek szerint – csak az elsőfokon eljáró bíróság tett magáévá a másodfokú tanács nem.

3. A puding próbája avagy TSZSZ szakvélemények bíróság előtt helytállósága

Áttérve a TSZSZ szakvélemények bíróság általi aggályossá nyilvánításának problémakörére, az alábbiakat tartjuk szükségesnek kiemelni.

A vonatkozó döntéseket áttekintve találhatunk olyat⁵⁰, mely szerint a TSZSZ szakvéleménye aggályos lehet arra visszavezethetően, hogy a TSZSZ a szakvéleménye megalkotását megelőzően a TSZSZ tv. kötelező előírása ellenére nem tartott helyszíni szemlét, azaz a szakvélemény kötelező tartalmi elem hiánya miatt aggályos⁵¹. A másodfokon eljáró tanács álláspontja szerint ugyanakkor a TSZSZ ezen mulasztása, ezáltal a szakvélemény aggályossága kiküszöbölhető, figyelemmel arra, hogy a TSZSZ tv. rendelkezése szerint a TSZSZ szakvéleménye ugyanolyan szakvéleménynek minősül mintha a szakvéleményt a perben kirendelt szakértő terjesztett volna elő, ekként alkalmazandóak rá a Pp. kirendelt szakértőre vonatkozó szabályai, így a felek indítványozhatják a szakvélemény aggályossága kiküszöböléséhez szükséges felvilágosítás megadását, illetve a szakértőnek kérdések feltételét, mely indítványoknak történő helyt adás esetén a bíróság elrendelheti szakvélemény írásbeli kiegészítését⁵². Ugyanezen ügyben konstataulta továbbá a bíróság, hogy a szakvélemény – így a TSZSZ szakvéleménye – aggályosságát a Pp. 317. § (1) bekezdésének d) pontjából következően a bíróságnak hivatalból kell észlelnie.

Más ügyben⁵³ a TSZSZ szakvélemény aggályossá nyilvánításának – és új szakértő kirendelésének – az elsőfokú bíróság által kifejtett oka az volt, hogy a

⁴⁷ Fővárosi Ítéltábla 13.Gf.40.561/2015/4-II. számú határozata.

⁴⁸ Fővárosi Ítéltábla 14.Gf.40.106/2024/11/II. és 3.Pf.21.029/2019/5/II. határozata.

⁴⁹ Fővárosi Ítéltábla 3.Pf.21.029/2019/5/II. határozata.

⁵⁰ Fővárosi Ítéltábla 16.Gf.40.119/2025/6-I. határozata.

⁵¹ Pp. 316. § (1) bekezdés a) pontja

⁵² Pp. 313. § (2)-(3) bekezdés

⁵³ A felülvizsgálati bírósággént eljáró Kúria Gfv.III.30.297/2024/5. határozata.

TSZSZ véleményt nyilvánított olyan kérdésben (projekt befejezésének reális időpontja, - felelős késedelem), mely a TSZSZ tv. 6. § (2) bekezdése szerinti kompetenciáját meghaladta. A TSZSZ szakvélemény aggályosnak minősítésével a felülvizsgálati bíróságként eljáró Kúria is egyetértett azzal, hogy a bírósági eljárásban kirendelt szakértő TSZSZ szakvéleménnyel részben egyetértő megállapítása önmagában amiatt alaptalan, hogy a TSZSZ szakvéleményét a hivatkozott körben a másodfokú bíróság is aggályosnak minősítette.

Egy további ügyben⁵⁴ a TSZSZ szakvélemény aggályossá nyilvánításának oka az volt, hogy a TSZSZ szakvélemény egyfelől hiányos volt, másfelől a TSZSZ – igen: a pótmunka tekintetében – jogi kérdésben foglalt állást, amivel hatáskörét túllépte. Az ügyben elsőfokon eljáró bíróság álláspontja szerint – mellyel a másodfokú tanács is egyetértett – a szakvélemény amiatt hiányos, hogy híján van szakmai ténymegállapításoknak és nem tartalmazza a vizsgálat módszerének rövid ismertetését⁵⁵, utóbbi ugyanis *„nem állhat pusztán annyiból, hogy a szakértő rögzíti, hogy mikor és hol tartott helyszíni szemlét, laboratóriumi vizsgálat nem volt és a szakértői díj mértéke 450.000 Ft. A szakvélemény a vállalkozási díj összegén kívül nem tartalmazott semmilyen adatot arra nézve, hogy ez mely munkák elvégzéséből és milyen módon felmerült többletköltséggént jelentkezett.”* A TSZSZ emellett – számára tiltott módon⁵⁶ – jogkérdésben is állást foglalt, amikor kimondta, hogy az elvégzett többletteljesítések, pótmunkák a kérelmező (a pert felperesént megindító vállalkozó) terhére nem róhatóak.

Több okból is aggályosnak minősítette a bíróság a TSZSZ szakvéleményt abban az ügyben⁵⁷, ahol a szakvélemény azért nem volt elfogadható, mert kifogásolható volt a szakvélemény terjedelme, alapossága, illetve nem volt követhető a szakvéleményben megjelölt összegek kiszámításának módja.

A teljesség igénye nélkül hozhatók további példák olyan ügyekre⁵⁸, ahol a TSZSZ szakvéleményét aggályosnak nyilvánító bírósági döntésekkel találkozhatunk. Az aggályossá nyilvánítás okai – utalva részben a fent kifejtettekre – jellemzően a kompetencia meghaladása (hatáskör túllépés), adott esetben jogkérdésben való véleményalkotásig terjedően, a szakvélemény nem kellő alátámasztottsága (pl. az alkalmazott szakértői módszer hiányában), követhetlensége.

⁵⁴ Fővárosi Ítéltábla 3.Pf.20.229/2019/7/II. határozata.

⁵⁵ Szaktv. 47. § (4) bekezdés b) és c) pont

⁵⁶ Szaktv. 47. § (6) bekezdés

⁵⁷ Budapest Környéki Törvényszék 9.Pf.21.432/2017/9. határozata, illetve a felülvizsgálati bíróságként eljáró Kúria Pfv.V.21.189/2018/7. határozata.

⁵⁸ Fővárosi Ítéltábla 10.Gf.40.234/2023/5., 3.Pf.21.029/2019/5/II. és 3.Pf.20.111/2019/4/II. határozata.

Írásomat onnan indítottam, hogy a jogalkotó szándéka a TSZSZ létrehozásával azon kettős célkitűzés teljesítése volt, hogy egyfelől megfelelő fegyverként legyen használható az elharapózott láncartozások elleni küzdelemben, valamint a megalapozott igényérvényesítés gyors eszközeként, útként funkcionáljon.

A fentiek fényében vizsgálva a TSZSZ létrehozásától várt eredményeket, alappal vethető fel a kérdés, hogy vajon teljesültek, teljesülnek-e ezen ambiciózus célkitűzések?

A TSZSZ 2024. évi beszámolója szerint a kérelmek egyharmada magánszemélyektől származott. Láthattuk, hogy számos bírósági döntés hozható arra, hogy a TSZSZ hatáskörét, TSZSZ tv. 6. § (2) bekezdése alapján behatárolt kompetenciáját túllépi. Ezen utóbbi esetkör alapján lehet arra is következtetni, hogy az ügyek egy részében a TSZSZ olyan megbízásokat fogad be, melyre vizsgálódási jogosultsága nem terjed ki (azzal együtt is, hogy az ügyek egy részében csak a hozzá intézett kérdések egy részére vonatkozott a kompetencia-hiány). Mindezek alapján felmerül a kérdés, hogy a láncartozások elleni küzdelem jogos, zászlóra tűzhető rendeltetése-e még a TSZSZ-nek?

Ami az igényérvényesítés gyorsaságát illeti, elsőként azt tartom szükségesnek tisztázni, hogy ez alatt mit értünk. A probléma (azaz a megalapozott igény) felmerülésétől a végrehajtható bírósági döntésig tartó időszak gyorsítását vagy csupán a bírósági eljárásra értjük a gyorsítási célt azzal, hogy úgymond a döntés alapjául szolgáló szakvélemény már a startpisztoly eldördülésekor rendelkezésre áll. A TSZSZ szakvéleményére alapított perekben hozott ítéletekből számosat áttekintve, alig találhatunk olyan ügyet, melyben a TSZSZ szakértői tanácsán kívül ne járt volna el más szakértő. A más szakértő alatt a legtöbb esetben a bíróság által kirendelt szakértő értendő azzal, hogy előfordult olyan eset is, amikor a felek (akár a TSZSZ szakvéleményének elkészítését kezdeményező kérelmező, később felperes) maguk szereztek be szakvéleményt közjegyzői nemperes eljárásban. A TSZSZ-en kívüli szakértői vélemények beszerzését különféle körülmények indokolták. Az egyik leggyakoribb eset az volt, hogy az aggályossá nyilvánított TSZSZ szakvélemény helyett kellett más szakvélemény beszerzését elrendelni. Nemritkán pedig éppen a perben vitássá tett kérdések TSZSZ kompetenciáján kívülisége okán kellett kirendelt szakértőt is bevonni az ügybe. Hiába szűkítette le a jogalkotó a korábbiakhoz képest a lehetséges pertárgyak körét a TSZSZ tv. 8/A. §-ának módosításával, az alperesi ellenkérelem vagy viszontkereset nagy bizonyossággal a per eldöntendő kérdései közé fog emelni olyanokat, melyekben a TSZSZ szakvéleményadása törvényileg kizárt. Gondolunk itt például arra, hogy egy nagyobb beruházás esetén igen nagy valószínűséggel felmerül az alperesi oldalon egy kötbérigény. De az is egy igen életszerű helyzet – és ezt az áttekintett ügyek is megerősítik –, hogy az alperesi pozícióba kényszerített megrendelő vagy vállalkozó a felperessel szemben hibás

teljesítésre fog hivatkozni, nem beszélve arról a bizonyos pótmunkáról, amely, mint láttuk, a bírósági fogadókészségtől függően lehet TSZSZ szakvélemény tárgya akként, hogy a későbbi ítéleti is arra alapuljon. Bármelyik okból is szükség ugyanakkor a perben további szakértői bizonyításra, a perbeli további szakértői tevékenység szükségessége az igényérvényesítés gyorsítására való törekvés – mint a jogalkotó egyik fő célkitűzése – sikeres megvalósíthatóságát erősen zárójelbe teszi.

A TSZSZ szakvélemény 30+30 nap elkészítési határidőbe szorítása „papíron” alkalmas lehet a gyorsításra, de a gyakorlati tapasztalatok alapján az a kérdés merül fel, hogy vajon – legalább részben – nem ez okozza-e a TSZSZ szakvélemények igen nagy számban történő aggályossá nyilvánítását? Kijelenthető-e előre, hogy akármekkora méretű beruházás, akármilyen mennyiségű iratának áttekintése belefér ebbe a határidőbe? Nem az okozza-e ténylegesen a problémát, hogy ha ezekben az ügyekben a szakértői tevékenységet egy külön törvénnyel létrehozott külön szervezetre hagyományozzuk szoros határidővel, akkor (jogalkotói) erővel kísérünk meg egy helyzetet kezelni, miközben nem veszünk tudomást az ilyen ügyekben való igényérvényesítés hosszadalmas volta valós okáról? Arról, hogy a mindenre kiterjedő alapos szakértői, okirati és tanúbizonyítás időigényes és nem úszható meg adminisztratív (értsd: jogszabályi) intézkedésekkel.

A kompetencia kör szűkítése mindezek mellett a felperest is hátrányosan érinti, hiszen ha az adott beruházás kapcsán a másik féllel szemben olyan kérdésben is jogvitája van, melyet a TSZSZ nem vizsgálhat, akkor kénytelen lesz az egyéb igényeit másik perben érvényesíteni, ami – tárgyi összefüggés okán – megint csak a hatékonyság (pergazdaságosság) ellen hat.

Végezetül „a törvényi kompetencia hiánya – a megbízás későbbi visszautasíthatatlansága – a kérelmezett eljárásba való érdemi bekapcsolódásának kései volta” problémakörben fentebb kifejtettekre visszautalva kívánjuk megjegyezni, hogy rendkívül aggályosnak tartjuk, hogy adott esetben egy megrendelőt, vállalkozót úgy szorítanak, kényszerítenek bele a TSZSZ szakvéleményére alapított perbe, adott esetben úgy kénytelen viselni ezen performa reá nézve igen súlyos következményeit (a TSZSZ által véleményezett összeg letétbe helyezése ideiglenes intézkedésként⁵⁹, az elsőfokú ítélet előzetes végrehajthatósága⁶⁰), hogy a TSZSZ eljárására okot nem szolgáltatott (mert pl. nem az képezi a felek közötti jogvita valós tárgyát, amit a TSZSZ vizsgált/vizsgálhatott) vagy a TSZSZ hatáskörét túllépte.

Mindezekre figyelemmel e sorok szerzőjében erősek a kétségek, hogy a TSZSZ a jelenlegi szabályozási környezetben képes-e betölteni a jogalkotó által neki szánt szerepet vagy, hogy arra – a hatékony igényérvényesítés biztosítása körében – képes volt-e valaha.

⁵⁹ TSZSZ tv. 8/D. §

⁶⁰ TSZSZ tv. 8/F. §

Források jegyzéke:

- A hazai kis- és középvállalkozások fejlesztéséhez kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2018. évi XCVI. törvény
- A közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXLI. törvény, valamint az azzal összefüggő törvények módosításáról szóló 2015. évi CCXXVI. törvény
- A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény
- A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény
- A Teljesítésigazolási Szakértői Szervvel kapcsolatos egyes kérdésekről szóló 236/2013. (VI.30.) Korm. rendelet
- Az általános közigazgatási rendtartásról szóló törvény hatálybalépésével összefüggő törvények és egyes egyéb törvények módosításáról szóló 2017. évi CLIX. törvény
- Az építmények tervezésével és kivitelezésével kapcsolatos egyes viták rendezésében közreműködő szervezetről, és egyes törvényeknek az építésügyi láncartozások megakadályozásával, valamint a késedelmes fizetésekkel összefüggő módosításáról szóló 2013. évi XXXIV. törvény
- Az építmények tervezésével és kivitelezésével kapcsolatos egyes viták rendezésében közreműködő szervezetről, és egyes törvényeknek az építésügyi láncartozások megakadályozásával, valamint a késedelmes fizetésekkel összefüggő módosításáról szóló 2013. évi XXXIV. törvény módosításáról szóló 2015. évi CCXXVII. törvény
- Az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény
- Az igazságügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2024. évi XVII. törvény
- Barta Judit - Rácz Balázs (2021): A kivitelezési szerződések körében felmerülő pótmunka és többletmunka egyes jogkérdései, különösen tekintettel a TSZSZ szakvéleményre. *Miskolci Jogi Szemle*, 2021/1. szám, 20-31.
- Egyes törvényeknek az igazságügyi szakértőkkel és a szakértői bizonyítással összefüggő módosításáról szóló 2024. évi LI. törvény
- Kolozs Balázs (2017): Nekrológ egy szabályozáshoz – A Teljesítésigazolási Szakértői Szerv véleményére alapított perek gyakorlati tapasztalatai. *Eljárásjogi Szemle*, 2017/3. szám, 16-22.
- Polgári Jog I-IV. - új Ptk. - Kommentár a gyakorlat számára, frissítve: 2025. január 15.
- Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény
- T/2938. számú törvényjavaslat indokolással - a hazai kis- és középvállalkozások fejlesztéséhez kapcsolódó egyes törvények módosításáról, Részletes indokolás

- T/9875. számú törvényjavaslat indokolással - Az építmények tervezésével és kivitelezésével kapcsolatos egyes viták rendezésében közreműködő szervezetről, és egyes törvényeknek az építésügyi láncartozások megakadályozásával, valamint a késedelmes fizetésekkel összefüggő módosításáról
 - Teljesítésigazolási Szakértői Szerv Ügyrendje
 - TSZSZ 2024. évi beszámolója
 - Végső előterjesztői indokolás az igazságügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2024. évi XVII. törvényhez - Indokolások Tára 2024/43., Részletes indokolás
 - Végső előterjesztői indokolás az egyes törvényeknek az igazságügyi szakértőkkel és a szakértői bizonyítással összefüggő módosításáról szóló 2024. évi LI. törvényhez - Indokolások Tára 2024/87.
-
- Fővárosi Ítéltábla 13.Gf.40.561/2015/4-II.
 - Budapest Környéki Törvényszék 9.Pf.21.432/2017/9.
 - Kúria Pfv.V.21.189/2018/7.
 - Fővárosi Ítéltábla 3.Pf.20.111/2019/4/II.
 - Fővárosi Ítéltábla 3.Pf.21.029/2019/5/II.
 - Fővárosi Ítéltábla 3.Pf.21.029/2019/5/II.
 - Fővárosi Ítéltábla 3.Pf.20.229/2019/7/II.
 - Fővárosi Ítéltábla 20.Gf.40.348/2020/11-I.
 - Fővárosi Ítéltábla 10.Gf.40.234/2023/5.
 - Kúria Gfv.III.30.297/2024/5.
 - Fővárosi Ítéltábla 14.Gf.40.106/2024/11/II.
 - Fővárosi Ítéltábla 16.Gf.40.119/2025/6-I.
 - Fővárosi Ítéltábla 16.Gf.40.029/2025/8.